

Ольга ВИГОВСЬКА

Українська освіта та суспільство: пролегомени¹ до нової педагогіки Людини

Загальновідомою є усталена думка про те, що школа, потреба в ній – характерна ознака для будь-якого суспільства, яке прагне власного розвитку. До того ж і виховну систему такого суспільства запозичити не можна, бо, за К. Ушинським, виховання має бути лише власним. Щоб суспільство побудувало державу, якою б зацікавився світ, треба мати достатню кількість неординарних громадян, людей, які б зуміли все це створити. А щоб допомагати громадянам цієї країни ставати, проявляти себе як неординарні особистості, то треба мати першокласну освіту й забезпечити рівний доступ до неї всіх без виключення громадян, до того ж – протягом усього людського життя. Хотілося б, щоб в нашій країні, принаймні ці основні критерії-

1 Пролегомени (гр.) передмова, вступ, попередні міркування, що дають відомості про щось. /Новий словник іншомовних слів. – К., 2008. – С. 499.

1 Пролегомени – (Вікіпедія: дав.-гр. *προλεγόμενα* – передмова, вступ) – міркування, які формують вихідне поняття і дають попередні відомості про предмет навчання; роз'яснює вступ у вивчення тієї чи іншої науки, має метою попереднє ознайомлення... та позначення статусу науки, дисципліни в системі раціонального знання.

показники були реалізованими!

Пульсуючий всесвіт сповнений енергією змін, провокує людину до мандрівок у незвідане. Інформаційна павутина продукує захмарний приріст щорічно створюваної інформації, яка, відповідно до прогнозів, у 2020 р., становитиме 40 трильйонів гігабайт. (7, с. 15-24).

Ми всі живемо в час глобалізації, цифрової ери, робототехніки, кібернетики й багато чого іншого – одним словом ери швидких змін, коли не випадково люди задаються запитанням "На яке життя нам очікувати: людське чи постлюдське?" Освіта, як відповідальна за плекання людини, має дати відповіді на всі виклики сьогодення, а отже і розібратися, насамперед, з самою людиною. Найпріоритетніше завдання, зокрема для вчених і освітян країни, – зберегти ЛЮДСТВО на планеті Земля! Людина, як суб'єкт історії, найбільш хвилювала людство в усі часи. Людина, як поняття, завжди в епіцентрі уваги вчених різних галузей наук. Нам цікаво знати внутрішню будову людини, її поведінку, роль у світі й всесвіті, тощо.

Людина, як відомо, – не лише мисляча істота, а й – духовна і моральна. Людина – безжалісна руйнівна сила. Г. Сковорода писав про дві «натури» людини – «духовну» і «тваринну», Й.-В. Гете говорив про її дві душі, одна з яких спрямована вгору, до світла і добра, а інша – вниз, до землі. За Ф. Достоєвським маємо пізнати людську свободу, до якої людина завжди тяжіє, хоче пожити "за своєї свободи".

Тож, пам'ятаючи, з одного боку, базові положення педагогічної антропології К.Ушинського: "Якщо педагогіка хоче виховувати людину в усіх відношеннях, то вона повинна передусім пізнати її теж в усіх відношеннях" (12, с. 23). З другого, одну із базових заповідей, яка була викарбувана над храмом Аполлона у Дельфах: "Аби пізнавати інших – потрібно пізнати самого себе".

Ми вирушаємо назустріч Людині, новій, без якої не буде і нового суспільства – Нового Світу, який сьогодні створюється перед очима сучасників!

Все у світі акцентується на людині, тож і у цій статті **одне з ключових понять – людина.**

Звідси й **моя мета:**

1. Сучасна постіндустріальна епоха – це епоха творчої людини, яка не вкладається в усталені визначення минулих часів, тож маємо відшукати нове знання про людину, адекватне сьогоденню.

2. Актуальний час – це час (і простір), де відбуваються акти розвитку, освіти людини, про що не підозрюють чи смутно

здогадуються автори та творці так званих освітніх систем. Тож маю звернутися до нових відкриттів, що розхитують усталені позиції, а отже вимагають кардинальних змін, а також до комплексу наук, щоб запропонувати стратегію виходу та інструменти для вирішення проблем сучасної Людини.

Формат статті дає можливість лише озвучити деякі з них, а розкрити – це вже завдання монографії!

*«Я знаю лише те, що нічого не знаю,
але інші не знають і цього».*
Демокріт
*Тільки наука змінить світ.
Наука в широкому розумінні:
і як розщеплюється атом,
і як виховувати дітей... і дорослих теж...*
Микола Амосов

Чому в час самоутвердження особистості школа не дає людині знань про ЛЮДИНУ?

«Дивно і незрозуміло, – зауважував Василь Сухомлинський, – чому ... школа не дає людині ніяких знань про неї, про людину, зокрема про те специфічне, що підносить людину над світом живого: про людську психіку, мислення й свідомість, про емоційну, естетичну, вольову і творчу сфери духовного життя. Той факт, що людина, по суті, нічого не знає про себе, часто буває джерелом великого лиха, за яке суспільству доводиться дорого розплачуватись» (11, с. 421). «Я б назвав ці знання азбукою самопізнання й самоутвердження, культурою духовного світу особистості», – писав педагог (11, с. 421).

ЛЮДИНУ пізнати не можна: за нею можна лише спостерігати

- Розпочну свою розповідь за книгою Віктора Еміля Франкла, професора неврології й психіатрії, який під час Другої світової війни провів три роки в Освенцимі, Дахау та інших концентраційних таборах – Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. (15, 160 с.) Віктор Франкл, насамперед, заперечив можливість інтерпретувати людський розум як механізм, тож і розвивати його технічними прийомами. "Ця ідея себе вичерпала", – пише він в своїй книзі. (15, с. 142) Його заперечення стосується і того, щоб

надалі лікувати душевні захворювання технічно, а пацієнта розглядати як механізм, а не як людську істоту. "Людина сама визначає себе. Якою вона стане – у межах своїх здібностей і оточення – вона вирішує самостійно. У концентраційних таборах, наприклад, ...ми спостерігали, що деякі з наших товаришів поводитися наче свині, у той час як інші поводитися наче святі. **Людина має обидві можливості, яку з них вона реалізує, залежить від її рішень, а не від обставин** (15, с. 143) (виділення по цьому фрагменту статті наше – О.В.)". "... позаяк ми дізналися, якою насправді є людина. Урешті, саме людина винайшла газові камери в Освенцимі; але вона також була тою істотою, яка входила до цих камер велично, з молитвою до Ісуса... на вустах". (15, с. 143)

А згадаймо людський подвиг педагога Януша Корчака...

"Невиліковні душевнохворі можуть втратити свою корисність для суспільства, але все ж зберігають гідність людської істоти. Зіпсований механізм мозку, який не підлягає ремонту... Якби пацієнт не був чимось більшим, евтаназія була б виправданою", – наголошує Віктор Франкл. (15, с. 143) "...існує дещо, що видається мені... помилковим і небезпечним підходом, а саме те, що я називаю "пандетермінізмом". Під цим терміном я розумію погляд на людину, за якого нехтується його здатність протистояти будь-яким обставинам. ...людина є незалежною в остаточному сенсі. Людина не просто існує, але завжди вирішує, яким буде її існування, ким вона стане наступної миті". (15, с. 143)

"Подібним чином кожна людська істота має свободу змінюватися будь-якої миті. Отож, ми можемо передбачити її майбутнє тільки в розлогіх межах статистичного опитування, що стосується цілої групи; індивідуальна особистість, однак, залишається непередбачуваною. Основа для будь-яких передбачень представлена біологічними, психологічними та соціальними обставинами. Але однією з головних рис людського існування є здатність повставати проти обставин, переростати їх. Людина здатна змінювати світ на краще, якщо це можливо, і змінювати на краще себе, якщо це необхідно". (15, с. 140)

Наводить далі приклад, де він розповідає про лікаря Й. "Це єдина людина зі всіх, хто трапився мені на життєвому шляху, яку я наважуся назвати втіленням Мефістофеля, творінням сатани. ...Коли нацисти розпочали програму евтаназії, він тримав у своїх руках всі ниточки і фанатів від дорученої йому роботи, намагаючись, не

дозволити врятуватися від газової камери жодному душевнохворому. ... нещодавно я консультував колишнього австрійського дипломата, котрий перебував в ув'язненні "за залізною завісою" – спочатку в Сибіру, потім на славнозвісній московській Луб'янці. Під час неврологічного обстеження він несподівано запитав, чи не доводилося мені знати лікаря Й. Після моєї ствердної відповіді він вів далі: "Мені довелося познайомитися з ним на Луб'янці. Там він і помер, у віці близько сорока років, від раку сечового міхура. Перед смертю він виявив себе як найкращий друг, якого лише можна уявити. Він усіх утішав. Він жив згідно з найвищими моральними стандартами. Він був найкращим товаришем, якого я мав за довгі роки у в'язниці!"

Ось така історія лікаря Й., "масового вбивці зі Штайнгофа".

Як ми можемо передбачити поведінку людини? Ми можемо передбачити рух машини, автомата; більш за це, ми можемо навіть спробувати спрогнозувати механізми або "динаміку" людської психіки. *Але людина – це більше, ніж психіка*". (15, с. 140)

Інформація для роздумів:

- Від себе додам: *"І більше, ніж особистість. Від Людини залежить, якою вона особистістю стане - рішення за нею!"*
- Який подальший розвиток особистості можна було спрогнозувати Франклу відносно лікаря-нациста, головного «евтаназійця»? А ким, а головне яким, він пішов з життя? Чи можливо це було передбачити?

Такі непоодинокі факти з людського середовища штовхають/кричать/будять/змушують переосмислювати усталену риторичку... Ось і виходить на передній план сьогодні і зараз робота вчителів-компетентних професіоналів в тих межах, які всіма відчуються...

- Переорієнтація освітянської сфери на розвиток людини, на розвиток особистості. Досі, готуючи педагога-предметника, ми давали переважно тільки знання предмета. (6, с. 336).
- Не приділялася належна увага психологічній підготовці вчителя до розпізнання сутності конкретної людини, вміння виявити ті позитивні риси, які потрібно розвинути в дитині, і те негативне, що необхідно загальмувати. Отже, *людиноцентризм, особистісна педагогіка є ключовим питанням у переорієнтації педагогічної освіти*. (6, с. 337).
- Сучасні дослідники вказують на потребу створення у закладах освіти психолого-діагностичних лабораторій, відділів, служб,

центрів. «До тих пір, **поки не буде створена науково-практична лабораторія** (відділ, служба, центр тощо) з діагностики, доти застій у педагогіці продовжуватиметься, а вивчення нахилів та інтересів дітей, прагнення до виявлення та розвитку талантів (інтелектуального потенціалу суспільства) буде звичним педагогічним мертвонародженням гаслом". (8, с.19; 28].

- Психолого-педагогічна діагностика до зазначеного моменту вважалася найефективнішим засобом, безсумнівним авторитетом у справі пізнання дітей. Сьогодні змінюємо ставлення до неї та уточнюємо межі її застосування/використання.

Про тих, хто не у фокусі уваги педагогів

Мене запросили на Міжнародний науково-методичний семінар з майстер-класами «*Мистецтво дарує майбутнє: забезпечення права на гідне життя дітей з особливими потребами*» організатори заходу, який проводився Національною академією керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККиМ) Міністерства культури України, (м. Київ, 24.05. 2016 р.).

Ініціатор і один з організаторів цього семінару **Ніна Володимирівна Коляденко**, доктор медичних наук, професор Міжрегіональної Академії управління персоналом (МАУП), у своєму виступі "*Актуальні питання забезпечення особливих потреб дітей із розладами спектру аутизму*" оголосила, що українськими вченими, до речі слід відзначити, що саме **Н.В. Коляденко – автор цього відкриття**, встановлено, що у всіх дітей з синдромом Ретта², пусковим механізмом захворювання є інфекція, отже всі відхилення від норми викликаються вірусом. "Це перевернуло всі наші уявлення, які ми мали раніше, – наголосила винахідниця. Відтепер "ворога

2 Матеріал з Вікіпедії.

Синдром Ретта – психоневрологічне спадкове захворювання, зустрічається майже виключно у дівчаток з частотою 1:10000 – 1:15000, є причиною важкої розумової відсталості у дівчаток. Вперше синдром описаний в 1966 році австрійським неврологом Андреасом Реттом, виявлений в 1954 році, а усесвітнє визнання як окреме захворювання отримав в 1983 році, названий на честь свого першовідкривача. Розвиток дитяти до 6–18 місяців протікає нормально, але потім у дівчинки починають пропадати придбані мовні, рухові і предметно-рольові навички. Мова ускладнена, часом зовсім пропадає. З'являються судорожні припадки. Ці особливості нагадують поведінку дітей з раннім дитячим аутизмом. Встановлено, що синдром є генетичним захворюванням. Якщо ген пошкоджений мутацією, тоді мозок дитяти починає розвиватися неправильно. Учені з Едінбурзького університету вилікували мишей від синдрому Ретта // Комп'юлента 9 лютого 2007. Це дозволяє сподіватися на винайдення методу лікування і у людей. По синдрому Ретта з 1988 р. проводяться світові конгреси: у 2012 р. – в США, в 2016 – у Росії.

знаємо в обличчя", тому можемо і лікувати: медикаментозними препаратами спочатку відновлюємо структуру мозку, а далі з'являється можливість відновити і його функцію, а це дорога до повного одужання дитяти". "Діти легко вчаться", – упевнена Ніна Володимирівна, – більш того, їх стан тепер не безнадійний, тож і працюємо з ними як зі звичайними дітьми. Безумовно, перехід від патології до норми – тривалий, вимагає від лікарів-реабілітологів неабияких знань та вмінь, інноваційних методик, яких потребує статус відкриття, бо все робиться вперше (!), а ще чуйності та любові до людей. Наостанок свого виступу **Н.В. Коляденко** заявила, що для такої роботи з дітьми необхідні реабілітаційні установи, де б професійні колективи медиків, педагогів, психологів, психіатрів, соціологів могли б надавати допомогу тим дітям, зокрема і їх батькам, які потребують її.

Інформація для роздумів:

Ось так синдром Ретта з генетичного захворювання, невиліковного, переведено до вірусного, що вилікувати стає можливо і все це завдячуючи такому геніальному відкриттю українського вченого: цей експериментальний факт змінює взагалі ставлення до хворих дітей, акцентує увагу на тимчасовості хвороби, тож і має увійти як складник до засад освітньої політики. (1, с. 62-81).

Ми розпочали цей фрагмент статті зі здивування В.О. Сухомлинського, а завершимо також здивуванням нашого сучасника.

«У моїй школі, – цитують Тоні Бюзена³ автори книжки «Революція в навчанні», – тисячі годин відводили на математику, тисячі годин – на мову і літературу, стільки ж часу – на географію, історію та інші науки. Тепер я запитую себе: скільки годин мене вчили того, **як працює моя пам'ять** чи функціонують мої очі? Скільки часу пішло на те, щоб навчити мене вчитися? Скільки годин навчальної програми відводять на те, щоб пояснити, **як працює мій мозок**? Яка природа моєї думки, і як вона впливає на наш організм? А відповідь тут одна – ніскільки! Іншими словами, **мене не навчили головного – як послуговуватися своєю головою**» (виділення наше – О.В.) (4, с. 73).

Між здивуваннями двох письменників, педагога і психолога, які народились, жили й працювали в різних країнах, тож фактично вони й презентують різні освітні системи, відстань – майже у півстоліття,

3 Тоні Бюзен (1942-2019), англійський письменник і психолог, консультант з питань освіти. Прихильник мнемонічних систем запам'ятовування, а також технік ментальних карт. У 1991 році Тоні Бюзен став організатором Чемпіонату Світу зі спортивного запам'ятовування, який проводиться щороку.

а об'єкт і предмет їх людського зацікавлення/невдоволення – **один і той самий: людина і школа**, тоді як остання така, що не дає людині знань про неї саму!

Між цими цитатами – результати пошуку автора цієї статті щодо з'ясування природи людини, характеристик і особливостей її поведінки, думок, дій і вчинків та ін., всього того, без знань чого не може бути сьогодні сучасного Вчителя! Пошук продовжується, а вже відрефлексоване й описане у статті віднині стає пролегоменами майбутньої Педагогіки Людини, як наукової галузі/предмета/дисципліни, розробка якої – на часі!

Тому педагогічна і наукова, зокрема і філософська, спільноти дедалі більше переймаються пошуком нового сенсу педагогічної діяльності, яка ґрунтується на найсучасніших основах. Це явище притаманне більшості світового освітянського простору, але воно тільки формується. (6, с. 330)

Погляньмо, а що там на світовому рівні, яка роль відведена Людині? На планеті Земля вирують бурхливі, часом протилежні за напрямками й результатами, глобалізаційні процеси людського буття:

- Здійснюється перехід людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій, *і це вже стало загальносвітовою тенденцією*. Перехід значною мірою базується на інтелектуальній власності, на знаннях як субстанції виробництва, та *визначається рівнем людського розвитку в країні, станом наукового потенціалу нації*.
- Це принципово новий етап історичному розвитку людини (тим самим – у розвитку суспільства та людської цивілізації), який надає колосальні можливості виявити глибинні потенції особистості.
- **Людина** набуває індивідуального розвитку, а за таких умов стає, з одного боку, *основним показником прогресу*, а з іншого – *головною передумовою подальшого розвитку суспільства*. В результаті **суспільство стає більш людиноцентричним**.
- Відбувається наукова революція, яка спирається "на відкриття і досягнення в ширенні взаємопов'язаних галузей, крім молекулярної біології, включаючи когнітивні науки про нейронні структури мозку, популяційну генетику, генетику поведінки, психологію, антропологію, еволюційну біологію і нейрофармакологію". «Те, що ми переживаємо сьогодні, – зазначає Ф. Фукуяма, – це не просто технологічна революція

у нашій здатності декорувати ДНК і маніпулювати нею, а революція в основоположній науці – біології". (13, с.19)

- Під час цієї революції відкриваються небачені можливості зміни *природи людини*, – зазначає В. Кремень, – зміни, мабуть, такі глибокі, що виникає запитання про те, *яке майбутнє нас чекає – людське чи постлюдське?* Перспективи радикальних змін пов'язують із прогресом біологічних наук – генетики, нейронауки, біоніки, біохімії тощо. Тож постає проблема виявлення біологічної основи нашої свідомості, те, що живить її образи. **...Необхідно з'ясувати, чи підвладна природа людини змінам, і що головне – біологічне чи культурне в сутності людини.** Адже суттєва загроза – це ймовірність того, що вона змінить природу людини і приведе нас до «постлюдської» стадії історії. (6, с. 25)
- Через спокусу змінити індивідуальність людини, неабиякий інтерес викликає саме відкриття нових генів, що відповідають за ту чи іншу звичку, рису поведінки, ознаки або властивості: ЗМІ широко інформують про це суспільство. З'явилася і "нова наука", яка парадоксальним чином поєднує фундаментальні дослідження, комерційну діяльність й елементи шоу-бізнесу, що діє на основі цільового фінансування, останнє, на думку В. Кременя, не повинно оцінюватися як однозначно позитивне явище. (6, с.59). *Вочевидь, тут криється небезпека!*
- Людство набуло здатність до самознищення: до ери ядерної зброї та глобальних екологічних проблем людина не була готова. З появою таких можливостей людство перейшло рубікон: збільшується кількість країн, спроможних виробляти зброю масового знищення, дедалі ширше використовуються критичні, в тому числі екологічно загрозові, технології. **Усе це, помножене на зростання технічних можливостей вчинення терористичних акцій, призводить до дедалі більшої імовірності самознищення людської раси.**
- Перед людством об'єктивно поставлено безліч завдань різного масштабу і характеру, "з них можна виокремити **групу глобальних проблем**, на що ще в 60-ті та 70-ті роки ХХ ст. звернули увагу такі визначні мислителі, як Е. Тоффлер, Д. Медоуз, П. Кеннеді та інші: обмеженість ресурсів, перенаселення планети, порушення екологічної рівноваги, інтернаціоналізація господарського життя, політики, науки,

культури, розвиток науково-технічного прогресу, глобальна комп'ютеризація тощо. *Найчастіше серед глобальних проблем фігурують проблеми миру і розброєння, екологічна, демографічна, енергетична, сировинна, продовольча, використання ресурсів Світового океану, освоєння космічного простору, гуманітарна тощо*". (6, с. 163-164)

- Головним для світового співтовариства є збереження миру, соціально-економічного добробуту, забезпечення міжнародного економічного порядку, який базується на лібералізації, відкритості економіки, вільній торгівлі та співпраці між державами.
- На сьогодні людство хвилює, як глобалізація⁴ впливає на процеси, що відбуваються всередині кожної країни, що вона несе країнам – загрозу чи нові можливості? Очевидно, і те, й інше.
- Саме в останні роки **кількісні зміни**, що накопичувалися впродовж досить тривалого часу, **привели до якісного стрибка, до нового статусу соціально-економічного життя** загалом, до нового змісту навіть таких самоочевидних понять, як *національна економіка, духовна культура, державна політика, гуманізм* тощо. Глобалізація не лише вирішально впливає на економічне життя, а й тягне за собою політичні, соціальні і, звичайно, культурно-цивілізаційні наслідки.
- Ці наслідки дедалі більше відчують на собі практично всі країни і серед них, звичайно, **Україна**, яка цілком усвідомлено, активно й цілеспрямовано рухається в напрямі інтеграції у світову спільноту. (6, с. 157).

З огляду на вище зазначене **"найпріоритетнішими сферами у ХХІ ст. стають наука як сфера, що продукує нові знання, та освіта як сфера, що олюднює знання і насамперед забезпечує індивідуальний розвиток людини"**. (6, с.385).

Світ нестоїть на місці: все в русі, природа, всесвіт, країни, спільноти, людські можливості, політики тощо. Людство живе за установленими правилами, решта з них представляє країни-лідери, інші – країни-

⁴ До появи терміну «глобалізація» причетні: Дж. Маклін, М. Уотерс й Р. Робертсон. Останній у 1983 р. виніс поняття globality в назву однієї зі своїх статей, у 1985 р. дав детальне тлумачення цього терміна, а в 1992 р. виклав основи своєї концепції в спеціальному дослідженні. З початку 90-х років кількість книг і статей на цю тему почала збільшуватися в геометричній прогресії, і на сьогодні переважна більшість вчених вважають, що глобалізація є найважливішим соціальним процесом кінця ХХ початку ХХІ ст. (6, с.158).

аутсайтери. Перші – успішні, багаті, розвинуті, вільні, самодостатні, користуються всіма можливостями, створеними для успішної світової спільноти, самі визначають напрями подальшого розвитку для себе, своєї країни, так і інших, менш успішних, прокладають нові орієнтири. Другі – більш почувають себе знедоленими, нереалізованими, у вічному пошуці кращого життя. Чому одні країни стають лідерами, а інші аутсайдерами? Щоб дізнатися про це, проведемо далі компаративний аналіз тих засад, на яких країни-лідери вибудовують свої успішні країни та суспільства. Зробимо це у спосіб реферування відповідних фрагментів книги В.Г. Кременя, де найбільш повно, системно представлено відносини лідерства і опозиції країн-лідерів і країн-аутсайдерів стосовно, насамперед, технологічно-культурного контенту інноваційних продуктів цих країн, так і факторів/чинників досягнення ними високих/низьких результатів. (6, с.191).

Реферативна інформація (всі виділення наші – О.В.) – до роздумів:

- Людство вступило в нову еру – еру культурних протистоянь. У третьому тисячолітті **відносини лідерства і опозиції країн-лідерів і країн-аутсайдерів** ґрунтуються не тільки на кількісних показниках економічного розвитку. Цей **світовий порядок ґрунтується на інших відносинах**, що виникають між країнами-виробниками нового наукового знання і країнами з дефіцитом знання, між країнами з багатим людським капіталом і країнами з недостатнім розвитком людського капіталу. Це означає, що **наднаціональна цивілізаційна сила, що прискорює процеси глобалізації, є культурною силою** в тому розумінні, що її **природа визначається чинниками культурного порядку в сучасному розумінні культури**, яка відповідає за розвиток інтелекту, навичок, умінь, якостей людини. Водночас це означає, що за *традиційним економічним протистоянням знаходиться опозиція, яка має культурний підтекст і культурне значення*, – опозиція нових універсальних (6, с.191) технологій виробництва, нової промислової культури, яка стверджує нові стандарти виробництва і споживання, і традиційних для певних країн форм технологічного виробництва, які сформувалися в національно-державних межах і "зрослися" з культурою цих країн, ставши підвалиною їх існування. За цим протистоянням, яке зовні виглядає як

суто технологічне, криється протистояння культурне – нової феноменальної сили, пов'язаної з просуванням на внутрішні ринки країн нових технологій транснаціональних корпорацій та національних культурних форм виробництва і споживання.

- **Культурне підґрунтя суто технологічного протистояння не помітне**, тому що йдеться про країни з досить високим рівнем технологічного розвитку. Необхідно зрозуміти: за поступом нових технологій стоїть формування **нового світового порядку**, який у контексті розглянутого культурного виміру технологічного протистояння в багатьох випадках виступає не тільки як *наднаціонально-культурний*, а й як *надлюдський*. За ним приховується **нова цілісність світу і нові умови входження країн у світове співтовариство**. (6, с.192).
- Встановлення лідерства і поділ ринків у світовій спільноті відбуваються на основі **нового загальнокультурного критерію**, а саме за ступенем володіння країною науковим знанням і за формами цього володіння.
- Ставлення до наукового знання визначає напрям розвитку світової спільноти і можливості кожної окремої країни посісти певне місце в ній.
- Розв'язання проблеми дефіциту знання в країні згідно з ідеологією сучасного етапу глобалізації є ключовим моментом форм, темпів входження країни в нову світову структуру. Отже, **...знання є стратегічною основою розвитку суспільства**. (14, с. 14, 9, 23, 25)

Таким чином, *головною ознакою і основою нового світового порядку третього тисячоліття є перетворення наукового знання на основний стратегічний і комерційний продукт, умови отримання і використання якого визначають лідерство і відносини між країнами* в новій світовій спільноті.

- **Поділ країн на виробників і таких, що купують знання** в особливій комерційній формі, придатній (6, с.193) для його техніко-технологічного застосування, стає **основним геополітичним чинником світового порядку третього тисячоліття**. Протистоять тут **знання у формі комерційного продукту – товару для продажу – знанням у формі когнітивного (креативного) продукту**.
- Водночас *просування комерційного продукту на внутрішні*

ринки створює потребу в місцевому знанні. Це означає, що застосування комерційного продукту не когнітивне (креативне), не спрямоване на розвиток внутрішніх можливостей продукування знання і розвиток наукового потенціалу, а суто виробниче, що вимагає місцевого знання для пристосування до наявного в країні рівня технологічної і соціальної функціональності. (6, с.194).

- **Кількісні показники людського капіталу країни.** Іншим креативним аспектом нового світового порядку є *залежність темпів розвитку країни та її міжнародного статусу від рівня розвитку людського капіталу.* До кількісних показників людського капіталу країни належить не тільки **кількість випускників** середніх, професійних і вищих навчальних закладів а й **кількість спеціалістів** в основних галузях промисловості, транспорту, зв'язку тощо, і, що особливо важливе, – **кількість науковців** в основних сферах виробництва наукового знання.

Тобто людський капітал є інтеграційним показником, який визначає внутрішні можливості країни щодо продукування знання та його використання в промисловому і суспільному розвитку. (6, с.194).

- **Освіта** має вирішальне значення для формування інтелектуального потенціалу, побудови демократичного суспільства. Однак не менш важливу роль відіграє **інноваційне знання**. Сьогодні знання *перетворились на найбільш важливий чинник економічного розвитку.*
- У доповіді Світового банку про сучасний розвиток підкреслюється **базування більшості передових у технологічному аспекті економік на знаннях, на нових його напрямках і дисциплінах.** У передових країнах **реальне зростання додаткової вартості в галузях, що ґрунтуються на інноваційних знаннях, за останні десятиліття постійно перевищує темпи загального економічного зростання в середньому на 10 %** (у Німеччині – 9 %, Великій Британії – 11 %, Фінляндії – 8 %, Франції – 9 % тощо). (3, с.19).
- **Мультимедійне виробництво, телекомунікації** – компанії з обслуговування виробничих підприємств/шкіл, які надають **спеціалізовані знання, інформацію і дані** на підтримку існуючих виробничих підприємств – **є основним джерелом порівняльних переваг і значної величини доданої вартості у високоіндустріальних економіках.** (6, с. 252).

Як на фоні світового співтовариства виглядає УКРАЇНА: тривожна тенденція

1. Найбільш тривожною тенденцією для України є не тільки згортання виробництва власного когнітивного продукту, а й зведення його до кінцевого знання. Це означає, що вже **на рівні визначення пріоритетів розвитку, напрямів, цілей і завдань формується орієнтація лише на виробництво знання, яке пристосовує когнітивний продукт країн-виробників до умов України.**

2. Це фактично є "політикою орієнтації на ар'єргардний статус України у світовому співтоваристві". Небезпечність цих тенденцій не тільки в тому, що **гальмується творчий розвиток країни**, а й особливо в тому, що в цьому "не вбачають негативного явища, оцінюючи його як практичну спрямованість, ефективність тощо". (6, с.194)

2.1. Інформація до роздумів! На визначення цілей, напрямів, завдань наукових досліджень слід звернути особливу увагу, тому що в складних економічних умовах відбувається стихійна орієнтація не на власний креативний розвиток, який відповідає світовій науці як продуктивній системі, а на створення творчих продуктів, що пристосовують знання країн-виробників до місцевих умов промислового розвитку і соціального функціонування.

3. **Країни-донори людського капіталу не тільки втрачають свої кошти і людські ресурси**, готуючи кваліфіковану робочу силу для інших країн, вони **втрачають** значно більше – **потенціал і перспективу, отже, можливості розвитку в новому всесвіті**, для якого володіння знанням і людським капіталом **стає фундаментом розвитку і визначення геополітичного статусу.** (6, с.195).

"У вітчизняних умовах, коли мірилом соціального престижу стали гроші та влада, відбулося різке зниження ціннісного статусу саме тих видів діяльності, котрі є ключовими в постіндустріальному розвитку цивілізації, – зазначає Кремень В.Г. Зокрема, втратили привабливість професії наукового працівника і педагога. Як наслідок, виникають небезпечні передумови втрати високого інтелектуального потенціалу країни. Очевидно, що в такому випадку у нас буде мало шансів долучитися до європейської і світової економічної системи інакше, ніж у ролі країни, яка забезпечує інші країни людськими та сировинними ресурсами. Якщо ми зацікавлені в тому, щоб Україна боролася не просто за виживання, а за вихід на передові рубежі постіндустріального розвитку, то саме з цією стратегією потрібно

співвідносити цілі та цінності орієнтації освіти". (6, с.195)

"Стрімко падає престиж наукової праці, – мов би продовжує попередню думку Саух П.Ю. Талановита молодь неохоче йде в науку (або ж залишає її через неможливість забезпечити собі гідний рівень життя). Лише один відсоток населення України з повагою ставиться до професії ученого (для порівняння: у країнах ЄС ця цифра сягає 75%). За даними консорціуму "Менеджмент консалтинг груп" 56,9% респондентів-батьків проти того, щоб їх діти займалися науковою діяльністю, тобто українці не бажають у майбутньому бачити своїх дітей кандидатами і докторами наук". (10, с. 59)

"Лише трохи більше 20% студентів педагогічних спеціальностей готові пов'язати своє життя з педагогічною діяльністю, – привертає увагу громадськості до кричущих фактів Саух П.Ю. Адже уявлення про майбутню трудову діяльність формується у нашої молоді, в основному, під впливом батьків, телебачення і засобів масової інформації, що відповідно пропагують казковий спосіб життя бізнесменів, політиків і зірок шоу-бізнесу... Молоді люди хочуть, щоб і в них так було. Тому скромні соціальні ролі вже нікого не влаштовують і вважаються долею невдах. Складається враження, що в суспільстві є нагальна потреба лише в танцюючих і співаючих людях, тих, хто рахує гроші, і тих, хто судить тих, хто їх рахує. Тільки не в тих, хто створює матеріальні цінності". (10, с. 60-61).

И, справді, нонсенс: " хочемо бути багатими, а найреальнішим шансом для цього нехтуємо. Зовсім не усвідомлюємо, що єдиною передумовою переходу від "країни-перекупниці" (якою ми є) до самобутньої цивілізованої самодостатньої країни може бути радикальна зміна ставлення до науки і освіти". (10, с. 60-61).

Який би конкретний **шлях** не вибрала країна **для подолання свого відставання, їй потрібно підвищувати рівень і якість своїх людських ресурсів.** Тобто людина та її мислення мають бути інноваційними.

З огляду на вище зазначене, це вирок? Чи є якийсь шанс Україні відбутися? Чи мають країна, а разом з нею й її громадяни, шанси на краще майбутнє?

Давайте заглибимось у себе й зрозуміємо, чиї ми діти і що з нами не так! Безумовно, більшість свідомого населення країни, а це кому за 45-50 і вище, родом з УРСР, найбагатшої країни СРСР. Ми ж пам'ятаємо свою країну як потужну й високорозвинену, тому й надали їй право, уперше за всю історію існування українського

народу, стати ще й самостійною і незалежною: 1 грудня 1991 року 90,32% учасників референдуму проголосували "за" нову країну – Україну⁵. Тож, що і чому могло трапитися, щоб вона за три неповних десятиліття розбудови власної, самостійної й незалежної, держави опинилася на узбіччі світового процесу?!

Тому відповіді на поставлені вище запитання шукатимемо на тій висоті, на якій їй по праву належить бути, тобто з погляду країни-лідера, а не аутсайдера.

Пригадую: вересень 1979 року, 40 років тому, Віктор Михайлович Глушков знайомив моїх колег, завідувачів кабінетами фізики ОІУВ УРСР, з роботою Інституту кібернетики АН УРСР, яким він на той час керував: спостерігали за роботою роботів на технологічних лініях, інший робот демонстрував нам людську мову, академік В.М. Глушков розповідав про електронну пошту, про Інтернет – він був у витоків цифрової ери, один з її ініціаторів-засновників, а разом з ним і ми перебували в майбутньому, яке лише сьогодні стає реальністю у світі! Так чому ж не Україна сьогодні законодавець в цій проблемі, і, навіть, не Росія, а США. Про це не в цій статті, тут додаю лише те, що сьогодні, на жаль, стає більш зрозумілою роль імперської політики стосовно України, наслідком чого і стала втрата пріоритетності у такій високотехнологічній галузі як кібернетика. Я ще раніше згадувала в іншій своїй статті "Суспільство, творці та вчителі-новатори: очевидне і ні" (2, с. 4-14) про мрію Віктора Михайловича, якій не судилося здійснитися – залишити потомкам своє "мислення", на кшталт того, як це в романі О.Р. Беляєва "Голова професора Доуеля". Сьогодні такими образами переповнені фантастичні американські кінострічки. Світовий інформаційний простір наповнений фактами реальних досягнень вчених в галузі штучного інтелекту. Цей науковий бум відбувається зараз, а В.М. Глушков думав про це й робив 40 років тому! **За ким пріоритет?**

У сучасній Україні від державницької політики найбільш потерпають дві її доленосні галузі: **наука і освіта!** У народі кажуть: **руйнувати – не будувати!** Так матеріальна база інститутів НАН або частково, або повністю є "розтрощеною", багато вчених покинуло країну, щоб продовжувати творити науку, але ж в цих інститутах ще є люди, які складають, насправді, "золотий запас країни" – це, насамперед

5 Для роздумів: історична довідка з Вікіпедії.

Східні регіони підтримали незалежність: Донецька область – 76,73%, Луганська область – 80,65%, Кримська АРСР – 67,50%, Севастополь – 63,74%.

і сам **Б.Є Патон**, безпосередньо причетний до космічної індустрії, яка, як ніяка інша, здатна продукувати продукцію з доданою вартістю, як модно зараз говорити, та й інші колеги В.М. Глушкова, які живуть і працюють, і ще можуть працювати на Україну заради неї самої. Підкреслимо, що Ф.М. Достоевський наголошував: *"Люди – дорожчі за гроші"*. Можу ще додати аргументів до чесного глибокого аналізу невикористаних досі Україною власних можливостей та тих, що вже втрачено, або ще можна втратити – це потрібно насамперед сучасній державі: відродити потенціал і набути – різні речі, принаймні, за часом! Не маємо права втрачати потенціал академій – НАН і НАПН, як і інших. Маємо зберегти, бо це живильне джерело КОДу української нації – це геноми й меми наукових традицій та вагомих досягнень, саме таких, за якими сьогодні обираються країни-лідери.

Нещодавно познайомилася з новим телевізійним каналом "Україна - 24", де і віце-прем'єр, і міністри знайомили телеглядачів зі своїми проектами цифрової країни, говорили про мету цих проектів: зробити взаємодію народу і влади прозорою, позбутися корупції. Чому для цього й не скористатися продуктами, які створено іншими країнами, але все ж таки на користь своїй, тож і стати хорошими, вправними користувачами. А от, щоб створити своє, чим би світ відразу й зацікавився, це має бути виключно з розряду високих технологій – тут лише й можуть допомогти українські вчені, академіки, цвіт нації!

Вочевидь, сьогодні країні, щоб бути передовою, потрібні не лише "молоді обличчя", а й "сиві голови", багатознаючі та мудрі.

Українській державі конче потрібне міністерство науки, інновацій, передових технологій, щоб не стати ар'єргардною країною, за словами В.Г. Кременя – не "бути поза Європою", а народу – міністерство щастя!

Отакий сценарій маємо написати для України ми, освітяни та науковці – інтелігенція країни!

А що з нашим суспільством?

Атмосфера в суспільстві антилюдська: повагу до старших зруйновано, літні люди – зайві в країні, молодь від'їжджає за кордон, бо, за їх словами, «задиhaється».

"Найстрашніше, що здійснили в Україні генетичні Варвари, – розірвали ланцюг поколінь. Вони збезчестили воїнів-переможців, позбавили старих шматка хліба, заборонили пісні їхньої молодості, перекреслили їх трудові звершення, віру в добро і людяність. Вони

підписали вирок цілому поколінню, яке їх виростило, вивчило і вигодувало, позбавляючи деколи себе найнеобхіднішого", – "б'є в набат" в своїй цьогорічній книжці Борис Жебровський⁶. (5, 144 с.)

Вони за копійки, зрадили і свою землю, і своїх предків». "Нас поділили не лише за мовою і за релігією. Страшніше: коли одних привчали до любові, в інших визрівала ненависть. Тому і виглядаємо перед світом то дурнями, то найрозумнішими". (5, 144 с.)

Суспільством ніхто й не займається: рівень культури падає, все частіше маємо прояви «масоподібної»... людини. Інтелігенція, зокрема наукова, не стала лідером розбудови держави, плекання її громадян.

Упродовж часу існування Української держави неодноразово виявлялись дії масоподібної («пересічної») людини, призвичаєної до життя в авторитарному, а не в демократичному суспільстві... Авторитаризм залишив глибокий відбиток і в сучасній вітчизняній освіті. (6, с. 388)

Апогеєм моєї власної незгоди з тим, що відбувається з українським сучасним суспільством, так і у ньому самому стала стаття, яка з'явилася цьогоріч наприкінці літа в інтернет-стрічці новин. Було оприлюднено звернення Б.Є. Патона до київської мерії та інших владних структур, де він обґрунтовує аварійний стан мосту імені його батька. Вже у назві статті журналіст робить посилення суспільству (а там – "престарелый академик..."), аби люди не зреагували на головне, а у підсвідомість напругу зайшла б неповага замість захоплення ЛЮДЬМИ, які не байдужі, попереджають, переконують, до того ж вони ще й є старожилами, тож "молодим обличчям" варто було б у них і повчитися. Де ж реакція суспільства? **Замість того, щоб зчинити збурення на підтримку цієї заяви, – мовчання.** Навіть на назву цього матеріалу ніхто не відреагував. З нашої мовчазної згоди ми і далі дозволяємо руйнувати повагу до старших (до речі, сама я захоплююсь старожилами Японії і щиро пишаюсь столітнім президентом НАН України, про це – у журналі "Директор школи, лицею, гімназії", 2018. № 6. С. 255).

Цей факт дає мені право запропонувати далі таке: хотілося б, щоб саме НАПН, як найавторитетніша педагогічна установа, реально дієво почала впливати на виховання суспільства, здійснювати його "педагогізацію", необхідність якої неодноразово означав В.Г. Кремень на зборах Академії. Це питання із розряду "додаткових функцій"

6 Б.М. Жебровський, колишній начальник ГУО м. Києва та заступник міністра до лютого 2014 р.

Академії, але над якими варто подумати, особливо тоді, коли на державному рівні, а отже і в суспільстві, роль науки, освіти, вчителя і вченого – ЗНЕЦІНЕНО, і ця тенденція, на жаль, продовжується і поглиблюється!

Саме з приводу активної позиції Академії в житті українського суспільства й маємо вести мову про її реформування. Взяти на себе таку важку місію лише під стать такій поважній структурі, яка в себе увібрала, без перебільшення, наукову еліту нації та є її обличчям, тож і можемо сподіватися, що "не на авось", а на основі науково-вивірених рішень, нарешті, під орудою нашої Академії розпочнеться побудова країни, омріяної народом як незалежної, прекрасної та багатой і конкурентоздатної. Займемося вихованням українського суспільства одночасно з його "владними структурами" саме через освіту, зокрема школу. Останніх на всіх освітянських заходах ми постійно переконували в пріоритетності галузей освіти та науки для розвитку нашої держави, але ж, вочевидь, не змогли. Гадаю, що думка М. Портера буде переконливішою, бо вона про обов'язок представників державної влади! (9, с.71) Наостанок лише додам, що наслідком такої нашої спільної діяльності й буде належний статус науки і освіти в державі, про який десятками років лише говоримо, але ж НІЧОГО й не робимо, забуваючи мудру підказку: *"Порятунок потопляючих – справа їхніх рук!"*

Інформація до роздумів:

Чи все ми зробили, що могли і що ще можемо?

Де наше українське високодуховне суспільство? Як воно реагує на такі факти? Б'є в набат? Мітингує? Збирає акції протесту?

Журналістська робота на загальному фоні ставлення в державі до людей похилого віку виглядає, навіть звичайно, бо всі так ставляться: від мала до велика.

Хто виступив проти, хто захистив, підняв, активізував увагу, що так не можна! Тоді як в генетичному коді української нації – повага до старших, до батьків.

Фактично, маю визнати, що в інформаційному просторі України проти шанованого громадянина, вченого, президента НАН України вчинено акт духовної евтаназії, з мовчазної згоди суспільства, нас усіх!

А тепер дещо з теорії: "Вона (освіта) повинна... створити нове «поле» духовності, культурну «ауру» буття людини, – акцентує увагу освітян на головних задачах освіти В.Г. Кремень " (6, с. 330)

І далі вчений наводить цитату Й. Фіхте, який у «Промовах до німецької нації» наголошував, що **національний принцип – «духовний, не природний, не біологічний, не вроджений»**. (6, с. 205)

"У третьому тисячолітті в контексті всезростаючих глобалістських детермінацій така властивість нації усвідомлюється як імператив, ігнорування якого таїть загрозу позбавлення майбутнього не лише окремого народу, а й людства в цілому". (6, с. 205)

Було у Вас, колеги, коли-небудь відчуття, особливо коли все в нашому спільному домі-країні не так: або зруйновано, або деформовано, а відчуття переконує, *що все минеться, все залагодиться*.

Чому таке відчуття в нас виникає? Що в нас провокує його появу?

Це відчуття надає нам **наш генетичний КОД** духовного, талановитого, працьовитого народу-лідера, переможця!

Тож ми, як український народ, духом своїм сильні, що й продемонстрували на цьогорічних президентських виборах. Як діти довірливі, хочуть жити в іншій країні, обрали того, хто продемонстрував, хоча й не наяву, а за фільмом "Слуга народу", можливості побудови іншої країни, про яку мріяли й зараз, не дивлячись ні на що, мріють! Мрія жива і продовжує жити! Фільм продемонстрував спільні бажання з народом! До цього будь-яку владу, всіх наших президентів так і не змогли переконати, що освіта в молодій державі має бути в пріоритеті, а Вчитель – у пошані! Дуже показово, що за сценарієм саме Вчителю-президенту вдалося розірвати "Гордіїв вузол" – адекватна аналогія з Україною, і саме ситуація в фільмі є жаданою для більшості громадян країни: вони обрали президента і сподіваються, що, як у фільмі, йому вдасться зробити і в реальному житті. Саме на цей результат і розраховує народ! Красивий, духовний НАРОД!

Звісно, **без українських вчителів цього не зробити!** Правда, насамперед їм самим ще треба допомогти відбутися, відродитися, зібратися з духом, а от тоді **УКРАЇНСЬКІ ВЧИТЕЛІ** й випрають бій за державу – Україну!

References:

1. Виговська, О. Інклюзивна освіта – лакмусовий папірець якості педагогічної освіти: від школи для всіх до толерантного суспільства / О. Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2016. – № 4/6. – С. 62–81.
2. Виговська, О. Суспільство, творці та вчителі-новатори: очевидне і ні / О. Виговська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2013. – № 1. – С. 4–14.

3. Доповідь про розвиток людини. 1996 р. – Нью-Йорк; Оксфорд: Оксфорд університі прес, 1996. – 229 с.
4. Драйден, Г. Революція в навчанні / Г. Драйден, Дж. Вос. – Львів: Літопис, 2005. – 542 с.
5. Жебровський, Б. Іди попереду себе / Б. Жебровський. – Київ, 2019. – 144 с.
6. Кремень, В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі / В. Г. Кремень. – 2-е вид. – Київ: Т-во "Знання" України, 2010. – 520 с. – Бібліогр.: с. 504–511.
7. Огнев'юк, В. Український учитель: кроки на зустріч : інтерв'ю Віктора Огнев'юка, академіка НАПН України, ректора Київського університету імені Бориса Грінченка, головному редактору журналу Ользі Виговській / В. Огнев'юк // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2018. – № 2. – С. 15–24.
8. Пікельна, В. С. Управління школою : у 2-х ч. / В. С. Пікельна. – Харків: Вид. гр. «Основа», 2004. – 112 с.
9. Porter, M. The Competitiv Advantage of Nations / M. Porter. – N. Y., 1999. – 71 p.
10. Саух, П. Ю. Сучасна освіта: портрет без прикрас : монографія / П. Ю. Саух. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 382 с.
11. Сухомлинський, В. О. Вибрані твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Київ: Рад. школа, 1976. – Т. 1. – 654 с.
12. Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии / К. Д. Ушинский // Собрание сочинений : в 10 т. – М.-Л., 1950. – Т. 8. – 775 с.
13. Fucuyama F. Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution Farrar, Straus and Giroux / F. Fucuyama. – N. Y., 2002. – 256 p.
14. Формирование общества, основанного на знаниях. Новые задачи высшей школы. Доклад Всемирного банка. – М., 2003. – 232 с.
15. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі / В. Франкл; пер. О. Замойської. – Харків, 2017. – 160 p.

Transliteration of References:

1. Vyhovska, O. (2016). Inkluzyvna osvita – lakmusovyi papirets yakosti pedahohichnoi osvity: vid shkoly dlia vsikh do tolerantnoho suspilstva. Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii, 4/6, 62–81. [in Ukrainian].
2. Vyhovska, O. (2013). Suspilstvo, tvortsi ta vchyteli-novatory: ochevydne i ni. Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii, 1, 4–14.
3. (1996). Dopovid pro rozvytok liudyny. 1996 r. New York; Oksford: Oksford yuniversiti pres. [in Ukrainian].
4. Draiden, H. & Vos Dzh. (2005). Revoliutsiia v navchanni. Lviv: Litopys. [in Ukrainian].
5. Zhebrovskyi, B (2019). Idy poperedu sebe. Kyiv. [in Ukrainian].
6. Kremen, V. H. (2010). Filosofiia liudynotsentryzmu v osvithomu prostori (2nd ed.). Kyiv: T-vo "Znannia" Ukrainy. [in Ukrainian].

7. Ohneviuk, V. (2018). Ukrainskyi uchytel: kroky na zustrich : intervju Viktora Ohneviuka, akademika NAPN Ukrainy, rektora Kyivskoho universytetu imeni Borysa Hrinchenka, holovnomu redaktoru zhurnalu Olzi Vyhovskii. Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii, 2. 15-24. [in Ukrainian].
8. Pikelna, V. S. (2004). Upravlinnia shkoloiu (Parts 1–2). Kharkiv: Vyd. hr. «Osnova». [in Ukrainian].
9. Porter, M. (1999). The Competitiv Advantage of Nations. New York. [in English].
10. Saukh, P. Yu. (2012). Suchasna osvita: portret bez prykras : monohrafiia. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. [in Ukrainian].
11. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). Vybrani tvory v piaty tomakh (Vol.1). Kyiv: Rad. shkola. [in Ukrainian].
12. Ushynskyi K. D. (1950). Chelovek kak predmet vospytanyia. Opyt pedahohycheskoi antropolohyy. Moscow-Leningrad : Yzdatelstvo Akademyy pedahohycheskykh nauk RSFSR. [in Russian].
13. Fucuyama F. (2002). Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution Farrar, Straus and Giroux. New York. [in English].
14. (2003). Formyrovanye obshchestva, osnovannoho na znanyiakh. Novye zadachy vysshei shkoly : doklad Vsemynnoho banka. Moscow. [in Russian].
15. Frankl V. (2017). Liudyna v poshukakh spravzhnogo sensu. Psykholoh u kontstabori. (Zamoiska O., Trans.). Kharkiv. [in Ukrainian].

The Author

Vygovska Olga
*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Editor-in-Chief,
All-Ukrainian scientific and practical magazine
"Director of School, Lyceum, Gymnasium",
Honored Education Worker of Ukraine,
Member of the National Association of
Artists of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-1832-4172>
E-mail: vigovska@ukr.net*

Abstracts

ВИГОВСЬКА ОЛЬГА. Українська освіта та суспільство: пролегомени до нової педагогіки Людини. "Людина", як смисл і центр тяжіння української науки, освіти, суспільства, все ще залишається terra incognita для реформаторів української освіти. "Демократичне суспільство лише тоді досягне успіху, коли загальна освіта

сформує у громадян філософський світогляд". На основі "образного" аудиту гарячих точок суспільства доведена необхідність та можливість змін фундаменту освітньої політики. Акцентована увага читача на КОДІ нації. Загалом прокреслено масштаб проблеми, інструменти й засоби її вирішення. Цією статтею автор означає лише напрями й тематику міркувань, які можуть стати пролегоменами¹ для нової педагогіки Людини.

Ключові слова: освіта, наука, педагогіка Людини, глобалізований світ, духовність.

ВЫГОВСКАЯ ОЛЬГА. Украинское образование и общество: пролегомены к новой педагогике Человека. "Человек", как смысл и центр притяжения украинской науки, образования, общества, все еще остается terra incognita для реформаторов украинского образования. "Демократическое общество лишь тогда достигнет успеха, когда общее образование сформирует у граждан философское мировоззрение". На основе "образного" аудита горячих точек общества доказана необходимость и возможность изменений фундамента образовательной политики. Акцентировано внимание читателя на КОДЕ нации. В целом прочерчены масштаб проблемы, инструменты и средства ее решения. Этой статьей автор означает лишь направления и тематику соображений, которые могут стать пролегоменами для новой педагогике человека.

Ключевые слова: образование, наука, педагогика Человека, глобализованный мир, духовность.

VYHOVSKA OLHA. Ukrainian Education and Society: the prolegomena for the new pedagogy of a Human. "A Human", as the meaning and center of gravity of Ukrainian science, education, society, still remains terra incognita for reformers of Ukrainian education. "A democratic society will only succeed when universal education will form a philosophical worldview in the public." Based on a "figurative" audit of the hot spots of society, the necessity and possibility of changing the foundation of educational policy has been proved. The reader's attention is focused on the CODE of the nation. The scale of the problem itself and the tools for its solving have been depicted. In this article, the author shows only the directions and topics of reasoning, which can become the prolegomena for the new pedagogy of a Human.

Keywords: education, science, human pedagogy, globalized world, spirituality.

WYHOWSKA OLGA. **Ukraińska edukacja a społeczeństwo: prolegomena do nowej pedagogiki człowieka.** „Człowiek” jako sens i środek ciężkości ukraińskiej nauki, edukacji i społeczeństwa wciąż pozostaje terra incognita dla reformatorów edukacji ukraińskiej. „Społeczeństwo demokratyczne dopiero wtedy odniesie sukces, gdy kształcenie ogólne ukształtuje światopogląd filozoficzny obywateli”. Na podstawie „obrazowego” audytu punktów zapalnych społeczeństwa udowodniono konieczność i możliwość zmiany podstaw polityki edukacyjnej. Uwagę czytelnika skoncentrowano na KODZIE narodu. Ogólnie przedstawiono skalę problemu, narzędzia i sposoby jego rozwiązania. W tym artykule autor odnosi się jedynie do kierunków i tematów rozumowania, które mogą stać się prolegomenami do nowej pedagogiki człowieka.

Słowa kluczowe: edukacja, nauka, pedagogika człowieka, zglobalizowany świat, duchowość.